

УДК 334: 339

Берницька Д.І., к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Зроблено аналіз сучасного стану розвитку малого і середнього бізнесу в Україні, міжнародного іміджу країни та її місця в міжнародному бізнес-середовищі. Визначено сутність підтримки малого й середнього бізнесу та сформовано її пріоритетні складові. Розкрито особливості державної політики підтримки розвитку малого підприємництва в Україні та країнах Європи та виділено позитивний досвід, який може бути впроваджений в Україні.

Ключові слова: малий і середній бізнес, світова практика, економічні проблеми, державна політика, підтримка розвитку, бізнес середовище, адаптація, зарубіжний досвід.

Берницкая Д.И.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССОВ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Сделан анализ современного состояния развития малого и среднего бизнеса в Украине, международного имиджа страны и ее места в международной бизнес-среде. Определена сущность поддержки малого и среднего бизнеса и сформированы ее приоритетные составляющие. Раскрыты особенности государственной политики поддержки развития малого предпринимательства в Украине и странах Европы и выделено положительный опыт, который может быть внедрен в Украине.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, мировая практика, экономические проблемы, государственная политика, поддержка развития, бизнес среда, адаптация, зарубежный опыт.

Bernitskaya D.I.

STUDY ON THE PROCESSES OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS DEVELOPMENT: EXTERNAL EXPERIENCE

An analysis of the current state of small and medium business development in Ukraine, the international image of the country and its place in the international business environment is made. The essence of support is determined small and medium-sized business and formed its priority components. The features of the state policy supporting the development of small business in Ukraine and European countries are revealed, and the positive experience that can be implemented in Ukraine is highlighted.

Key words: small and medium business, economic problems, state policy, development support, business environment, external experience.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сектор малого і середнього бізнесу (далі - МСБ) є визнаною у всьому світі рушійною силою, важливим елементом сучасної економіки, без якого не може розвиватися держава. Він як найважливіший складник сучасного виробництва багато в чому сприяє підтримці конкурентного статусу в економіці, генерує національне багатство шляхом створення нових робочих місць, зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), створює природну соціальну сферу суспільного устрою, організованому на засадах ринку, а також формує новий соціальний прошарок підприємців.

Аналіз стану та проблем розвитку малого бізнесу в Україні свідчить про те, що подальший розвиток ситуації без активного та позитивного втручання держави може призвести до згортання даного сектору економіки з відповідним загостренням

економічних проблем та посиленням соціальної напруги. Для цього необхідно сформулювати чітку єдину державну і недержавну політику щодо малого бізнесу, використовуючи наявний накопичений досвід розвинених країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень щодо діяльності малих і середніх підприємств, в Україні нині дуже мало приділяється уваги механізму ефективної підтримки підприємств МСБ, тому цікавим буде світовий досвід розвитку МСБ та можливості адаптації його в Україні. Питання дослідження світового досвіду розвитку МСБ вивчають українські науковці у наукових статтях, дисертаціях. Про те, питання адаптації успішного досвіду розвинутих країн щодо розвитку МСБ в Україні, ще не набули своєї значущості в контексті активного їх застосування та результативності. Тому за сучасних умов постає потреба у визначенні стимулюючих факторів розвитку МСБ у розвинутих країнах світу та формування пріоритетів та ключових засад щодо можливості впровадження успішних світових практик розвитку МСБ в Україні.

Цілі статті. Охарактеризувати сучасний стан розвитку МСБ в Україні та вивчення світового досвіду щодо розвитку, з метою його застосування в українських реаліях.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. До малого й середнього бізнесу можна зарахувати більше 90 % підприємств, зареєстрованих в Україні, але реальний внесок цих підприємств у ВВП близько 11 %. У Європі цей показник вищий у кілька разів: у Польщі ця категорія підприємств дає до 50 % ВВП, у Данії, наприклад, суб’єкти малого бізнесу щорічно створюють 80 % національного продукту, в Італії – 60 %, а середній внесок таких підприємств у ВВП по всій Західній Європі – 63 - 67 % [2]. Всі розвинені держави активно підтримують малий бізнес, так як від нього залежить структура і якість ВВП.

Хоча рівень науково-технічного і виробничого потенціалу будь-якої розвинутої держави визначають великі підприємства, проте основою життя цих країн є МСП як найбільш масова, динамічна і гнучка форма ділового життя. Це обумовлено великою соціально-економічною значущістю сектора МСП, який об’єднує життєві інтереси основної маси населення, залученої у повсякденну трудову діяльність. Соціальна значущість МСП визначається масовістю групи дрібних власників – власників малих підприємств та їх найнятих робітників, загальна чисельність яких є однією з найбільш суттєвих якісних характеристик будь-якої країни з розвинутою ринковою економікою. Саме ця група населення обслуговує основну масу споживачів, роблячи комплекс продуктів і послуг відповідно до вимог ринку, що швидко змінюються. Висока пристосованість МСБ і масове охоплення практично усіх сфер ринку країни забезпечують стійкість розвитку економіки і сприяють стабільності політичного клімату [1].

Національна економіка традиційно характеризувалася несприятливим бізнес-кліматом, що створює перешкоди для розвитку приватного сектору. Згідно з результатами міжнародних рейтингів, зокрема “Ведення бізнесу – 2017” та “Індекс глобальної конкурентоспроможності”, бізнес-клімат в Україні є гіршим, ніж у країн-сусідів. Але, ситуація протягом останніх років дещо покращувалася. Зокрема, Україна піднялася з 152-го місця у 2012 році на 80-е місце в 2017 році [8]. Така динаміка свідчить про те, що Україна має значний потенціал і активно реалізує реформи, однак необхідно покращити бізнес-клімат.

На рисунку 1, зображена позиція, що посідає Україна за показником рейтингу «Ведення бізнесу», порівняно із сусідніми економіками регіону. Всі країни у групі випереджають Україну, а Польща є лідером групи (24 місце). Україна відстає в цілому з точки зору кількості пунктів до перших позиції у рейтингу, тобто до країни-лідера

рейтингу [3]. Основні позиції рейтингу показують, що найбільш складним питанням в Україні є відновлення платоспроможності. Водночас наявні позитивні результати за позицією кредитування у зв'язку з наявністю міжнародного кредитування та фінансових ресурсів різних міжнародних фінансових організацій. За іншими позиціями рейтингу Україна займає такі місця: реєстрація власності (63 місце), захист інвесторів (70 місце), забезпечення виконання контрактів (81 місце), оподаткування (84 місце), міжнародна торгівля (115 місце), підключення до електромереж (130 місце), отримання дозволу на будівництво (140 місце) [11].

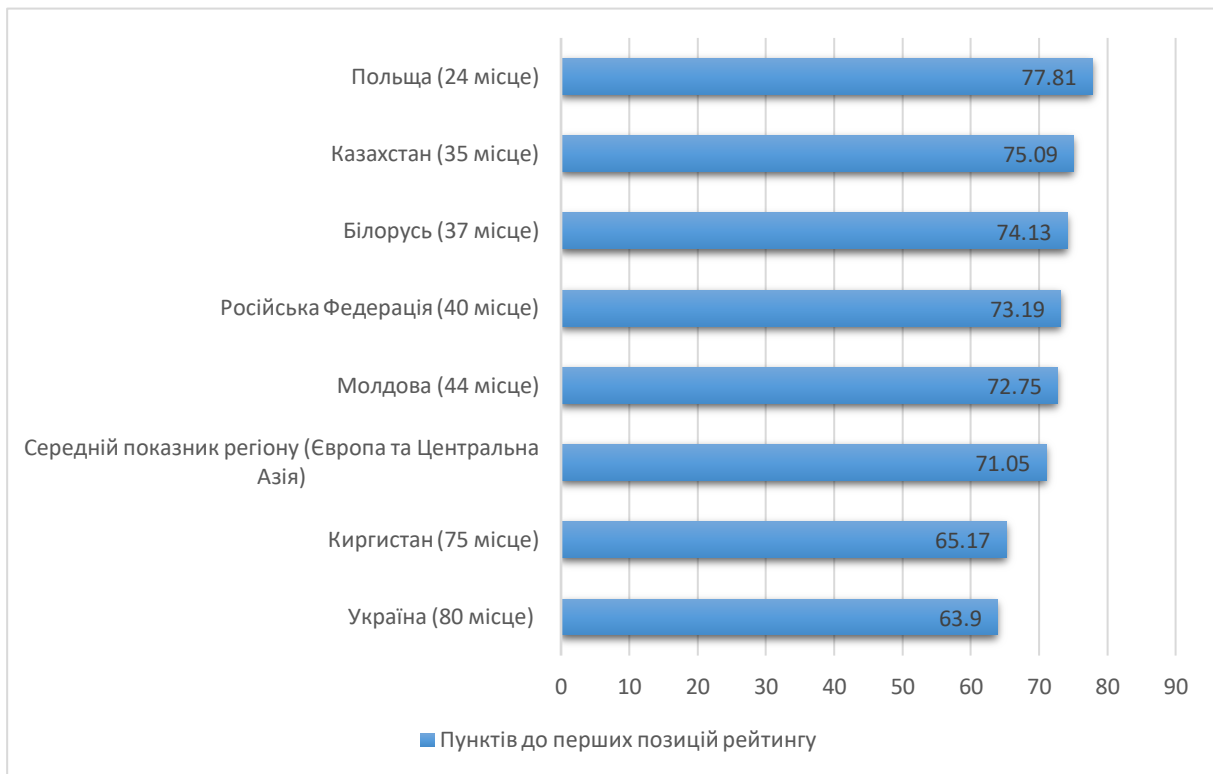


Рис.1 Рейтинг України та подібних економік за індексом «Ведення бізнесу-2017» [11].

Розглянемо показники діяльності МСП та великих підприємств у ЄС та Україні. Таблиця 1 демонструє, що втрата позицій деякими великими підприємствами та відносно вища стійкість МСП в кризових умовах призвели до зростання частки МСП в Україні, порівняно з країнами ЄС. На сектор МСП припадає 79% всіх найманих працівників та 63% загального обсягу реалізації, що є вищими показниками, ніж у сусідніх Польщі та Словаччині, а також Німеччині.

Таблиця 1

Показники діяльності підприємств в ЄС та Україні [8].

	Кількість підприємств, %				Кількість працівників, %				Обсяг доходу, %			
	ЄС	Німеччина	Польща	Україна ³	ЄС	Німеччина	Польща	Україна	ЄС	Німеччина	Польща	Україна
Мікро	92,70	82,50	95,20	96,78	29,2	19,2	35,8	35,2	*	11,1	20,2	12,0
Малі	6,10	14,60	3,70	2,41	20,4	23,1	13,9	11,7	*	15,4	15,2	11,8
Середні	1,00	2,50	1,00	0,79	17,3	20,5	18,2	32,2	*	20,6	20,3	39,3
МСП	99,80	99,50	99,80	99,98	66,9	62,7	67,8	79,1	*	47,2	55,8	63,0
Великі	0,20	0,50	0,20	0,02	33,1	37,3	32,2	20,9	44,5	52,8	44,2	37,0

Примітка: Для порівняння використані останні наявні дані (2013 та 2014 рр. для ЄС, 2015 р. для України)

Середні компанії в цілому є відносно більшими, ніж в країнах ЄС та представляють більш значну частку обсягу реалізації (39%) та зайнятості (32%). Мікропідприємства є доволі великою групою, втім не дуже продуктивною – з 35% найманих працівників та лише 12% загального обсягу реалізації. В ЄС мікропідприємства також стикаються з проблемою низької продуктивності, але не в такій значній мірі, як в Україні.

Водночас, всесвітнім економічним форумом опубліковано рейтинг країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 (The Global Competitiveness Index), (див. табл.2). Україна займає 81-е місце зі 137 країн світу. За позиціями відповідність бізнесу сучасним вимогам та інновації Україна зайняла 98 і 52 місце відповідно[8].

Таблиця 2

Індекс глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 [9].

Позиції України та деяких країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності	2012-2013 (з 144 країн)	2013-2014 (з 148 країн)	2014-2015 (з 144 країн)	2015-2016 (з 140 країн)	2016-2017 (з 138 країн)	2017-2018 (з 137 країн)
Україна	73	84	76	79	85	81
Грузія	77	72	69	66	59	67
Туреччина	43	44	45	51	55	53
Росія	67	64	53	45	43	38
Польща	41	42	43	41	36	39

Довідково: Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників

Згідно з даними дослідження, [9] Україна погіршила свої позиції у 4 з 12 основних показників. Найбільше втрачено за складовою «Ефективність ринку праці». Тенденція до погіршення цього показника спостерігалася і в минулорічних дослідженнях, при чому в торішньому ми погіршили за ним свої позиції на 17 пунктів.

Також, Україна зазнала втрат за оцінкою інноваційної складової індексу, інфраструктурної та за складовою, що характеризує вищу освіту та професійну підготовку. В цьому році в нас все ще найгірші позиції за оцінкою міцності банків (130 місце), за регулюванням фондових бірж (134 місце), за якістю доріг (130 місце), за інфляційними змінами та за здатністю країни утримувати таланти (129 місце), за захистом права власності (128 місце) [10].

У попередніх дослідженнях автора, негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено: інфляцію, корупцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, нестабільність урядів, ускладнений доступ до фінансів, неефективну державну бюрократію, регулювання валютного ринку, недостатню освіченість працівників, погану етику робочої сили, недостатню здатність до інновацій, обмежувальне регулювання ринку праці, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я [2].

Розглянемо більш докладно якими інструментами підтримки користується МСБ у країнах із розвинутим підприємницьким сектором та визначимо, якими заходами досягли успіхів не тільки в розвитку МСБ, а й економіки країни в цілому.

У розвинених країнах з ринковою економікою на малий бізнес припадає 60 % – 70 % ВВП. Наприклад, малий бізнес США вдвічі більше містить робочих місць, ніж в усьому бізнесі. Малий бізнес вдвічі більше освоює нововведення. У Канаді, Великобританії та Німеччині на частку малого бізнесу припадає 60 % – 70 % від загального виробництва країни. Для багатьох жителів країн СНД цікавить такий факт: у багатьох країнах малі підприємства беруть участь в експорті продукції. До того ж досить

високі показники активності експорту: - Німеччина – 40%; - Нідерланди – 40 %; - Італія – 25 %; - США – 15 %; - Японія – 15 % [5].

У Німеччині однією з особливостей МСБ є розвиток інноваційного бізнесу. Для цього в країні створено консультаційні пункти при Палаті промисловості і торгівлі, комісія стимулювання технологічного трансферту. Держава підтримує і сприяє організації технопарків, низки державних і національних програм за пільговою, а часом і дотаційною підтримкою малих і середніх підприємств. На сьогодні тут сформовано чітку інфраструктуру державної підтримки малого інноваційного бізнесу: технологічні центри, дослідні інститути та навіть спеціальна транспортна мережа [7]. Надання пільгових кредитів малим і середнім підприємствам влада Німеччини вважає вигідним для обох сторін. Для малих і середніх підприємств: завдяки дотаціям держави, пільговому оподаткуванню і спеціальним низькими розцінками на оренду офісів витрати значно нижчі, ніж у великих компаній. Відповідно до цього, великі концерни та підприємства поділяються на малі та середні. Для держави: зниження витрат за рахунок поділу великих підприємств, що стає більш привабливим для іноземних інвестицій. Останні роки ознаменувалися серйозними американськими, шведськими й навіть японськими інвестиційними вкладеннями в науково-дослідні малі та середні підприємства Німеччини [6]. Отже, особливістю підтримки МСБ у Німеччині є стабільна та потужна фінансова його підтримка та інноваційна спрямованість розвитку.

У Франції [6] державна політика спрямована на створення і зростання нових МСП, економічний розвиток регіонів і збільшення зайнятості, на активізацію інноваційної діяльності, розвиток електронного бізнесу і вдосконалення системи обслуговування МСП з метою забезпечення їх економічної стійкості і високої конкурентоспроможності на світових ринках. Результатом реалізації у Франції державно-приватного партнерства стало особливе Національне агентство щодо створення підприємств для допомоги в заснуванні бізнесу, а також запобіганні банкрутству. Допомогу надають й інші суб'єкти: органи місцевого самоврядування, торгово-промислові палати, фонди, створені великими корпораціями (які натомість одержують податкові пільги). Створені гарантійні фонди, які надають допомогу в пошуку джерел фінансування початкуючим підприємцям. Є і організація, створена для захисту інтересів бізнес-співтовариства – «Рух французьких підприємців». Державна стратегія розвитку МСП Франції спрямована на підвищення гнучкості, стійкості і конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації економіки і орієнтована на виконання таких завдань: - вдосконалення системи навчання і перепідготовки фахівців для МСП; - стимулювання інноваційної діяльності, допомога в трансферті нових і високих технологій для підвищення експортних можливостей МСП; - поліпшення взаємодії державних установ, партнерських і громадських організацій в цілях ефективної реалізації національних і європейських програм підтримки і розвитку МСП; - дерегуляція і мінімізація бюрократичних процедур в підприємництві; - усебічний розвиток інформаційних технологій і електронного бізнесу, як напрямів діяльності, що найдинамічніше розвиваються.

Заохочується пільгами, а в окремих випадках і підйомними, відкриття бізнесу в економічно депресивних зонах Франції. Це є звільнення від податків на три роки, а також консультативної допомоги існує система підтримки безробітних, що вирішили створити власний бізнес. Практично усі власники малих підприємств можуть розраховувати на отримання пільгових кредитів, позик і субсидій [5].

У Польщі система підтримки МСБ переорієнтувалася на інновації і стартапи, які потребують зовсім інших інструментів та підходів до моделі ведення бізнесу. Нова модель підтримки та стимулювання МСБ у Польщі характеризується податковими, фінансовими перевагами, проводиться активна популяризація бізнесу, створення необхідних інституцій підтримки МСБ. Крім загальних форм оподаткування, малі

підприємства в Польщі можуть користуватися спрощеними формами, які характеризуються нижчим рівнем зобов'язань, простими правилами й легкістю застосування в щоденній практиці, чого поки не вистачає в Україні [4]. Сприятливий податковий клімат дав змогу легалізувати більшу частину бізнесу та тим самим подолати корупцію. Підприємництво в Польщі розглядається не як елемент заробітку грошей для окремого підприємця, а як впливовий важіль розвитку економічної системи країни, тому створюються усі необхідні умови для його активного розвитку. У бізнес-середовищі Польщі переважає не конкуренція, а синергія зусиль, тобто підприємці не конкурують між собою, а допомагають один одному, створюючи необхідні мережі, клуби, центри стимулювання МСБ. Ці структури в процесі взаємодії з урядом та 120 парламентом забезпечують надання достовірної інформації щодо стану та перспектив розвитку підприємництва в країні, а також забезпечують надання кредитів малим підприємствам, сприяють розвитку інноваційних технологій та їх застосуванню в малому бізнесі. Фінансова підтримка малого бізнесу передбачає використання системи проектного фінансування малих підприємств, тобто цільове кредитування позичальника для реалізації інвестиційного проекту. Отже, Польща створила усі необхідні умови для розвитку МСБ, є яскравим прикладом успішного виходу з економічної кризи та упевнено претендує на позиції лідера Східної Європи [4].

Державна політика Великобританії спрямована на покращення ефективності регуляторної політики, на ліквідацію застарілого і неефективного регулювання та створення зручних нормативних принципів і вирішення невідповідностей у системі регулювання [5]. Програма Уряду націлена на створення кращих у світі умов розвитку сектора МСП.

Політика Уряду Великобританії є досить ефективною щодо підтримки конкурентоспроможності національних виробників у всіх секторах економіки за допомогою реалізації стратегії вдосконалення організації системи органів державної влади і зниження адміністративних бар'єрів та регулювання. Великобританія займає найкращі позиції в Європі у рейтингу легкості ведення бізнесу (за даними Світового банку).

Найбільш популярною мірою державної підтримки практично в усіх країнах є надання державних гарантій по кредитах МСБ.

У Канаді позика, що виділяється, на десять років не перевищує 250 тис. доларів під 2-3% річних. В інших випадках, частково компенсуючи будь-які втрати по позиках, федеральний уряд полегшує малому бізнесу отримання позики.

У Кореї державні кошти для підтримки МСБ витрачаються за трьома напрямками: надання пільгових кредитів (термін до 8 років і процентна ставка на 2,5-3% нижче банківської), розробка і впровадження нових технологій, поповнення обігових коштів.

В Японії позики можна отримати під 2-4% – стимулювання кооперативної діяльності МСБ, коли вітається об'єднання малих підприємств в кооперативи (суто японський підхід, що означає, що можна отримати землю, пільгові кредити під розвиток нових технологій, під транспорт, загальну стоянку для автомашин й ін.).

У Сінгапурі при отриманні кредиту строком до 4 років діє ставка в 5% річних, а при отриманні довгострокового кредиту – 6,5%. Спеціальне пільгове кредитування передбачене для мікрофірм, чисельність персоналу яких не перевищує 10 чоловік. Кредитно-банківська система Сінгапуру об'єднує близько 700 різних фінансових організацій, у тому числі 122 комерційні банки (з них 116 – іноземних), 7 фінансових і 146 страхових компаній.

У Кореї питаннями регулювання малого бізнесу займається 15 організацій, велика частина з них урядові. Засновані два банки і два фонди, орієнтовані на малий бізнес. Слід зазначити, що стимулюванням експорту продукції малих підприємств займаються великі зовнішньоторговельні структури. Вони досліджують ринок, забезпечують підприємців

інформацією, допомагають вийти на світовий ринок, ведуть роботу з питань зниження податків, митних тарифів і ставок пільгових кредитів [6].

Серед напрямів фінансової підтримки розвитку малого і середнього бізнесу в Європі також можна виділити зокрема такі, як: 1. Зменшення податкового тягаря. Майже всі країни ЄС запровадили різні програми полегшення податкового навантаження для малих і середніх підприємств, які полягають у спрощенні пов'язаних з оподаткуванням процедур та бухгалтерської звітності, у зменшенні ставок деяких податків. 2. Збільшення інноваційного потенціалу малих і середніх підприємств, що є одним із пріоритетів економічної політики Євросоюзу. 3. Сприяння активному використанню електронної торгівлі [1].

Особливістю державної підтримки в європейських країнах є розгалужене фінансування за рахунок різноманітних європейських інституцій та розроблених ними програм. Забезпечення реалізації ефективної державної політики по підтримці малого підприємництва – це тривалий і фінансово затратний процес.

Не можна сказати що все так погано є і в Україні. Суттєвий вплив на розвиток малого підприємництва в нашій державі здійснюють міжнародні організації, фінансуючи різноманітні проекти підтримки малого бізнесу. Так, Європейський інвестиційний банк реалізує в Україні кредитну лінію «Основний кредит для малих і середніх підприємств і компаній із середнім рівнем капіталізації» (APEX LOAN FOR SMES & MIDCAPS (UKRAINE)) на суму 400 млн євро. За даною програмою одержувачем коштів виступають банки, які кредитують з їх допомогою кінцевих позичальників – малі підприємства. Пріоритетними напрямками кредитування виступають розвиток приватного сектора, пом'якшення та пристосування до наслідків зміни клімату, розвиток соціально-економічної інфраструктури. Схожі кредитні лінії відкриті для Іспанії (200 млн євро), Португалії (200 млн. євро), Італії (175 млн. євро), Сербії (50 млн. євро), Туреччини (150 млн. євро) Мальти (75 млн. євро). У 2013 році ЄІБ реалізовував кредитну лінію щодо підтримки малого та середнього підприємництва через Ощадбанк на суму 200 млн. євро, у 2012 році на суму 100 млн. євро через Укрексімбанк на просування екологічно та енергетично орієнтованих проектів малого та середнього підприємництва (МСП). У 2016 році Європейський інвестиційний банк також відкрив для українських 37 підприємств кредитну лінію, пов'язану з підтримкою торгівлі (400 млн. євро) та відновленням України (200 млн. євро). Сприяючи реформам та поліпшенню бізнес-середовища в Україні, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) проводить активну фінансову політику в Україні, зокрема фінансуючи 329 проектів. ЄБРР уже інвестував в Україну 9,64 млрд. дол. США. З 2015 року ЄБРР та ЄС спільно запустили проект підтримки малого та середнього бізнесу в Україні, Грузії та Молдові. Фінансування здійснюється через мережу регіональних банків для максимального наближення коштів до їх безпосередніх отримувачів. Дана програма орієнтована на місцевих підприємців, які постійно мають гостру нестачу вільних фінансових ресурсів. Грант Європейського Союзу забезпечить виділення коштів ЄБРР на суму принаймні 69 млн євро для МСП трьома зацікавленими країнами. Ця програма реалізується як складова проекту підтримки Угоди глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (Deep and Comprehensive Free Trade Area Agreement), підписаної між Україною та Європейським Союзом 27 червня 2014 року, яка, в свою чергу, є складовою Угоди про асоціацію (Association Agreement). Передбачається, що дана Угода дозволить збільшити експорт України до країн ЄС до 1 млрд євро на рік [1].

В рамках Загальнодержавної програми розвитку малого та середнього підприємництва актуальним для України є досвід запровадження спеціалізованого банку для кредитування виключно малих суб'єктів господарювання за доступними ставками не вище 8% із можливістю запровадження додаткових фінансових інструментів підтримки.

Таким чином, багаторічний досвід розвинених країн та країн, що динамічно розвиваються, показує високу соціально-економічну значущість малого і середнього бізнесу. Кожна з цих держав розробляє довготривалу політику досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку.

Висновки. Характеристика розглянутих країн свідчить про активну участь держави у створенні міцної платформи стимулювання МСБ, оскільки держава – це інститут, що може надати певні гарантії стабільного розвитку або ж створити такий політичний клімат у середні країни, що жоден інвестор не вкладатиме кошти в розвиток її економіки. Тому для успішного розвитку МСБ у будь-якій країні необхідна підприємницька активність усіх суб'єктів, зацікавлених у стимулюванні МСБ, орієнтація зусиль на співпрацю з процвітаючими країнами, а також розвиток пріоритетних напрямів стимулювання МСБ у країні. Питання стимулювання та розвитку МСБ країни належить до завдань державної влади та вважається внутрішнім питанням, однак її ефективність прямо пов'язана з процесами міжнародного співробітництва, тому важливим є визначення наявних відмінностей між політикою розвитку нашої країни та розвинутих країн світу, які створюють бар'єри відповідно до світових запитів та гальмують подальший розвиток МСБ в Україні.

Головними напрямками державної політики підтримки малого і середнього підприємництва у розвинених країнах є усунення бюрократичних перешкод на шляху створення та функціонування, надання прямої фінансової підтримки, полегшення доступу до джерел фінансування, зменшення податкового тягаря, підвищення інноваційного потенціалу, сприяння активному використанню електронної торгівлі.

Отже, країни Європейського Союзу і його наддержавні структури здійснюють активне регулювання діяльності малих та середніх підприємств та впроваджують у життя практику широкого сприяння їх розвитку з боку урядових структур. Головною тенденцією є активніше використання нефінансових методів підтримки, тому основна увага приділяється усуненню адміністративних перешкод на шляху створення і функціонування малого та середнього бізнесу.

Вивчення використовуваних в інших країнах моделей та форм ведення бізнесу дозволить Україні значно покращити власну систему підтримки МСП та створити основи для формування конкурентоспроможної економіки.

Список використаних джерел:

1. Апостолок О.Ю. Державна фінансова політика підтримки розвитку малого підприємництва Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук 2017 рік <https://www.knteu.kiev.ua/file/Mg>
2. Берницька Д.І. Проблеми розвитку підприємництва в умовах фінансової та економічної нестабільності /Д.І. Берницька /Економічний форум. Науковий журнал № 3, 2016. Луцький національний технічний університет. с.170-177
3. Берницька Д.І. Дослідження бізнес середовища для розвитку МСП / Д.І. Берницька / Сектори економіки в процесі реалізації державної регіональної політики: матеріали міжнародної наук.-практ. конференції: Тези.- Тернопіль-Збараж, 2017. С166-169
4. Берницька Д.І. Дослідження процесів розвитку та підтримки малого бізнесу в Україні та Польщі / Д.І.Берницька / Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. Науковий журнал. Випуск 22, 2017 рік. с.47-51
5. Марченко О. І. Розвиток малого бізнесу: вітчизняний і зарубіжний досвід / О. І. Марченко, Р. В. Моткалюк // Фінансовий простір. - 2015. - № 1. - С. 190-195. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_1_26.
6. Толмачова Г.Ф. Регулювання розвитку малого і середнього підприємництва: досвід зарубіжних країн для України / Г. Ф. Толмачова, В. І. Ляшенко, Г. В. Колеснікова / Економічний вісник Донбасу № 1(47), 2017. С.157-185.
7. Зілгалова О.А. Становлення малого і середнього підприємництва: корисні уроки з досвіду країн європейського союзу. Режим доступу: https://dspace.uzhnu.edu.ua/.../Article_Kurei_VisnykLDFA.p...
8. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018
9. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні 2016. Режим доступу: http://lev.org.ua/articles/ABCA2016_short.html
10. Doing Business 2017: Equal Opportunity for All, a World Bank Group flagship publication, is the 14th in a series of annual reports measuring Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org>
11. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку) Режим доступу: http://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2016/11/UA_clean_revised_corrected_SME_Strategy_16_11_2016.doc

Рецензент д.е.н., професор Гринчуцький В.І.